

УДК 338.439

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2022-3-8>

Чуб А.В.

докторант

Міжнародного науково-технічного університету
імені академіка Юрія Бугая, м Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6900-4865>

Chub Anton

International University of Science and Technology
named after Academician Yuri Bugay, Kyiv

МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

MONITORING OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Метою статті є моніторинг розвитку агропромислового комплексу України, виявлення проблем щодо подальшого розвитку галузі. Проаналізовано показники розвитку АПК в Україні, а саме: посівна площа та валовий збір сільськогосподарських культур; кількість сільськогосподарських тварин та виробництво основних видів продукції тваринництва; товарна структура зовнішньої торгівлі України; показники розвитку харчової промисловості України; динаміка та структура експорту готових харчових продуктів; показники експорту та імпорту готових харчових продуктів. Зроблено висновки, що: по багатьох показниках в Україні посівні площі зростають, але є і показники, які скорочуються (ТОП-3 регіонів: Полтавський, Тернопільський та Вінницький); існує і позитивна динаміка щодо збільшення валового збору сільськогосподарських культур в Україні у 2021 році (Топ-5 лідерів: Полтавська, Харківська, Чернігівська, Вінницька та Сумська області); тваринництво в Україні має серйозні перспективи розвитку з огляду на дефіцит молока і м'яса, але потребує підтримки держави, оскільки це безпосередньо впливає на продовольчу безпеку держави; поголів'я молочних корів скоротилося, що призводить до зростання ціни на незбиране молоко і дефіциту сировини для переробників; найбільшу частку експорті становить продукція рослинництва; сільськогосподарським виробникам України необхідне додаткове фінансування; останнім часом, в структурі експорту України, зменшується частка товарів з високою доданою вартістю, насамперед, готових харчових продуктів, натомість в імпорті їх частка збільшується, формуючи зростаюче від'ємне сальдо. Зауважено, що експорт і виробництво товарів з низьким ступенем переробки призводить до кризи, тобто зменшення доходу від кожної одиниці товарного продажу тому, як переважають підприємства, які виробляють продукти з високою доданою вартістю. Можна зробити висновок, що деіндустріалізація диктує умови відходу України, як аграрної країни до країни з технологічним процесом глибокої переробки та виробництва інноваційної продукції. Необхідна повна переорієнтація та зміни у стратегічному плануванні економічного розвитку країни. Державна політика країни повинна бути спрямована на сприяння розвитку АПК, а саме виробництво товару з високою доданою вартістю (високотехнологічний та інноваційний продукт).

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільське господарство, рослинництво, тваринництво, продовольча безпека, зовнішня торгівля, додана вартість, економічне зростання, державна політика.

The purpose of the article is to monitor the development of the agro-industrial complex of Ukraine, to identify problems related to the further development of the industry. The indicators of the development of the agro-industrial complex in Ukraine were analyzed, namely: the sown area and the gross harvest of agricultural crops; the number of farm animals and the production of the main types of animal husbandry products; commodity structure of foreign trade of Ukraine; indicators of the development of the food industry of Ukraine; dynamics and structure of export of finished food products; indicators of export and import of ready-made food products. The conclusions were drawn that: according to many indicators, cultivated areas in Ukraine are increasing, but there are also indicators that are decreasing (TOP-3 regions: Poltava, Ternopil and Vinnytsia); there is also a positive trend in terms of increasing the gross collection of agricultural crops in Ukraine in 2021 (Top-5 leaders: Poltava, Kharkiv, Chernihiv, Vinnytsia and Sumy regions); animal husbandry in Ukraine has serious prospects for development in view of the shortage of milk and meat, but it needs the support of the state, since it directly affects the food security of the state; the number of dairy cows has decreased, which leads to an increase in the price of whole milk and a shortage of raw materials

for processors; the largest share of exports is crop production; agricultural producers of Ukraine need additional financing; recently, in the structure of Ukraine's exports, the share of goods with a high added value, primarily ready-made food products, is decreasing, while their share in imports is increasing, forming a growing negative balance. It is noted that the export and production of goods with a low degree of processing leads to a crisis, that is, a decrease in income from each unit of commodity sales, as enterprises that produce products with a high added value prevail. It can be concluded that deindustrialization dictates the conditions for the transition of Ukraine, as an agrarian country, to a country with a technological process of deep processing and production of innovative products. A complete reorientation and changes in the strategic planning of the country's economic development are necessary. The state policy of the country should be aimed at promoting the development of agriculture, namely the production of goods with high added value (high-tech and innovative products).

Key words: agro-industrial complex, agriculture, crop production, animal husbandry, food security, foreign trade, added value, economic growth, state policy.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс (АПК) для багатьох країн світу, де агропродовольчі системи швидко трансформуються, є основою, проте, Україна, у порівнянні з виробничим сектором і сектором послуг, пропонує лише низьку продуктивність. «Колись АПК займався тільки виробництвом, упакуванням і доставкою продукції на ринки, тепер перетворився на високоіндустріальний сектор зі значними інвестиціями, а також всесвітніми мережами і глобальними ланцюжками поставок, які доставляють перероблену сільськогосподарську продукцію підприємствам і споживачам як в країнах ближнього, так і далекого зарубіжжя» [1].

Взагалі, економічний розвиток в середині кожної країни є нерівномірним по територіях на всіх рівнях, на місцевому, регіональному і глобальному. Ця нерівномірність створює відмінності в економічній щільності, доходах і рівні життя, що призводить також і до розподілу багатства між промислово розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, і часто посилює розрив між регіонами однієї і тієї ж країни. Але, як висновок – це те, що різні економічні суб'єкти переслідують ряд взаємодоповнюючих цілей. Наприклад, виробники та їх організації прагнуть до розширення ринків і поліпшення доступу до інших ринків, переходячи до інтеграції у додаткові та допоміжні послуги. Агропромислові підприємства шукають нові та надійні джерела поставок, шукаючи конкурентні переваги цих джерел. Індивідуальні підприємці шукають нові можливості для бізнесу. Уряди прагнуть нових інвестицій, збільшення обсягів експорту, збільшення доданої вартості товару, продовольчої безпеки та створення робочих місць. Таким чином, кожен із зацікавлених сторін бере участь у висококонкурентних зусиллях по генеруванню або залученню інвестицій, які відповідають вимогам і ґрунтуються на продуктивності та перевазі розташування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням стратегії розвитку агропромислового комплексу, конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, торгівлі агропродовольчими товарами між Україною і Європейським союзом присвячені праці Антонюка П., Антонюк О., Ступницької Т., Головаченка Л. Дослідження щодо перспектив розвитку експортного потенціалу АПК України висвітлені у наукових працях Маркіної І., Даниленка А., Денисенка М. та ін. Питання стану аграрного ринку та його розвиток на майбутнє досліджував Харламов П. та ін. Але, тенденції і мін-

ливі умови потребують подальших досліджень і аналізу для розроблення нової стратегії розвитку галузі для подальшого економічного розвитку України в цілому.

Постановка завдання. Метою статті є моніторинг розвитку агропромислового комплексу України, виявлення і оцінка основних тенденцій його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Для розвитку АПК місцеві канали поставок повинні бути міцними, взаємопов'язаними і підтримуватися сприятливим середовищем, підтримуватися урядом країни і діловими колами, а швидкість технологічних змін, економічна динаміка та міграція людей, прогрес у галузі транспорту та логістики – все це повинно сприяти цьому явищу. Так, наприклад, «в Азії та в Латинській Америці, багато країн розробили і запустили амбітні генеральні плани, які ставлять розвиток економічних коридорів у центр своїх стратегій» [1].

Що стосується політики, то головне питання полягає в тому, як вплинути на процеси та їх прискорити, а також пом'якшити їх наслідки. Тому територіальне планування координує та інтегрує просторовий аспект галузевої політики за допомогою стратегії, заснованої на території. З точки зору економічної динаміки, детермінанти територіального розвитку можна розглядати як результат взаємодії трьох ринкових сил: економіки агломерацій, торгівлі та спеціалізації, а також і міграції. Але потрібно чітко усвідомлювати як впливати на ці три рушійні сили, щоб стимулювати концентрацію і підвищувати конкурентоспроможність економічної діяльності в певних місцях, і як це може бути досягнуто ефективним образ.

Проаналізуємо показники розвитку АПК в Україні. Урожай 2021 року порадував Україну – і збрали багато і експортували багато. За інформацією Української зернової асоціації (УЗА), «збирання зерна (зазначено дані щодо зернових, бобових та олійних) досягло майже 106 млн.т. Це найбільший урожай за всю історію незалежної України, що на 26% більше, ніж у 2020 році, та на 8% більше, ніж у 2019-му, який також був рекордним» [2]. Як повідомляє видання Latifundist, «урожай пшениці становив 33 млн.т (проти 25,1 млн. т роком раніше), ячменю – 10,2 млн.т (7,8 млн.т), кукурудзи – 35 млн.т (26,3 млн.т), соняшника – 16,2 млн.т (13,1 млн.т), сої – 3,4 млн.т (2,7 млн.т)» [3]. Посівна площа та валовий збір сільськогосподарських культур наведено (рис. 1 та рис. 2).

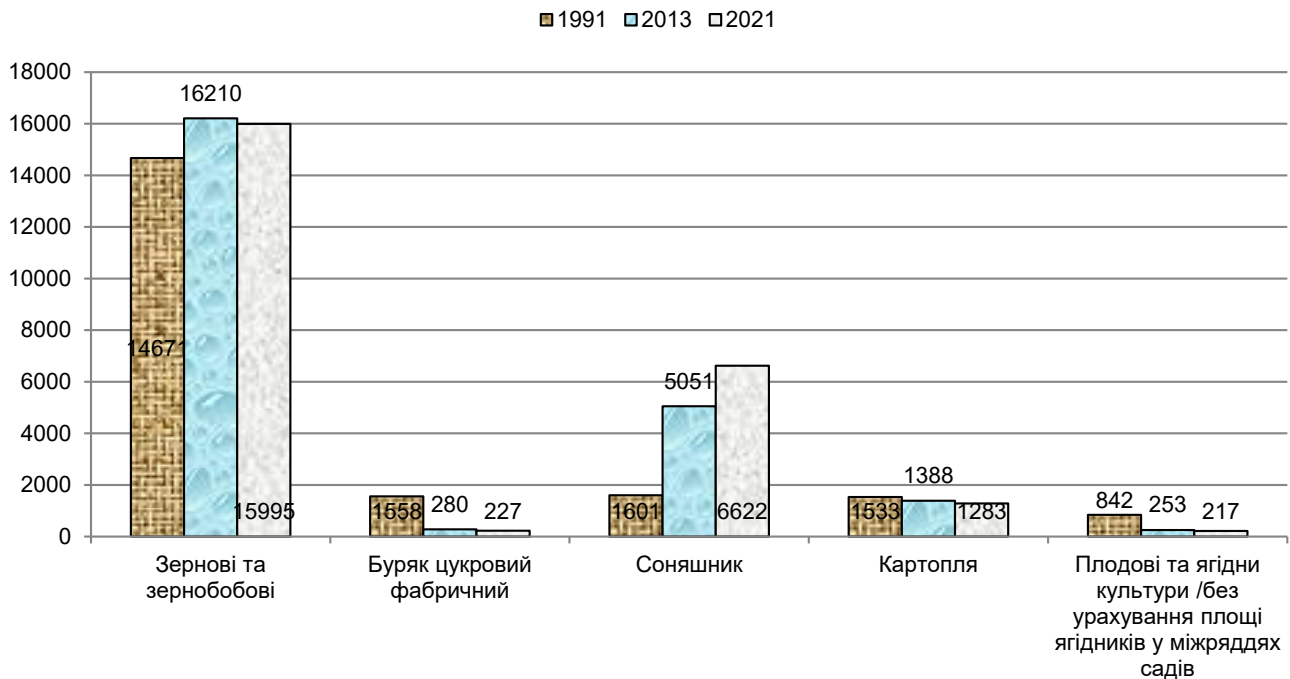

Рис. 1. Посівна площа сільськогосподарських культур в Україні*

*З 2014 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: сформовано автором за даними [4]

По багатьох показниках в Україні посівні площі зростають. Так у період з 1991 по 2021 роки посівні площі під пшеницею в Україні зросли, а найбільший приріст площ було зафіксовано в господарствах південних областей та на Харківщині, найбільший приріст площ під культурою зафіксовано у господарствах Харківської, Одеської, Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей. Тим часом, якщо порівняти дані за цей період, найбільше скорочення площ під пшеницею зафіксовано у господарствах Сумської, Вінницької та Черкаської областей.

За останній час аграрії 21 області наростили площі посівів кукурудзи, а найбільший приріст відбувся у господарствах Чернігівської, Полтавської, Сумської та Вінницької областей. Також аграрії наростили площі посіву сої, збільшення площ посівів сої відбулося у 16 областях України, а найбільший приріст зафіксовано у господарствах Хмельницької, Житомирської, Тернопільської, Чернігівської, Львівської, Сумської областях. Найменші зміни у структурі приросту посівних площ під соєю було зафіксовано на Закарпатті, у господарствах Запорізької та Одеської областей.

Посівні площі під соняшником в Україні зросли на майже півтора мільйона гектарів. Тенденція до збільшення площ під культурою спостерігається у господарствах більшості областей країни. За приростом площ під соняшником лідирують Чернігівська, Кіровоградська, Сумська, Одеська та Хмельницька області.

Нажаль, але є і показники посівних площ, які скорочуються. Так, наприклад, аграрії 21 області скоротили площі посівів ячменю (у 8 регіонах

площі під культурою зменшилися). Найбільше скорочення відбулося у господарствах Кіровоградської, Одеської, Миколаївської областей. Лише на Львівщині, Волині та Івано-Франківщині посівні площі ячменю залишаються більш менш стабільними. За останні роки значно скоротилися посівні площі під житом. У розрізі областей, найбільше скорочення площ зафіксовано у господарствах Чернігівської, Житомирської та Сумської областей. Площі під цукровим буряком скоротилися практично вдвічі. До ТОП-3 регіонів, де зафіксовано найбільше скорочення площ під культурою, потрапили господарства Полтавської, Тернопільської та Вінницької областей. Обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур в Україні наведено, рис. 2.

З таблиці 2 можна побачити позитивну динаміку щодо збільшення валового збору сільськогосподарських культур в Україні у 2021 році. Причин для успіху було кілька: по-перше, виробникам пощастило з погодою, тоді як у 2020 році однією з причин поганого врожаю стали суха зима та весна із заморозками, які призвели до падіння врожайності; по-друге, порівняно з 2020 роком, збільшилися посівні площі під зернові на 3,5%, під пшеницю площа зросла на 9,2%.

В Топ-5 лідерів серед областей, які отримали найбільший валовий збір основних сільськогосподарських культур, входять: Полтавська, Харківська, Чернігівська, Вінницька та Сумська області. Також сільгоспвиробники підстрахувалися і наперед уклали форвардні контракти. За допомогою цього інструменту аграрій продає майбутній урожай за фіксованою ціною та отримує таким чином

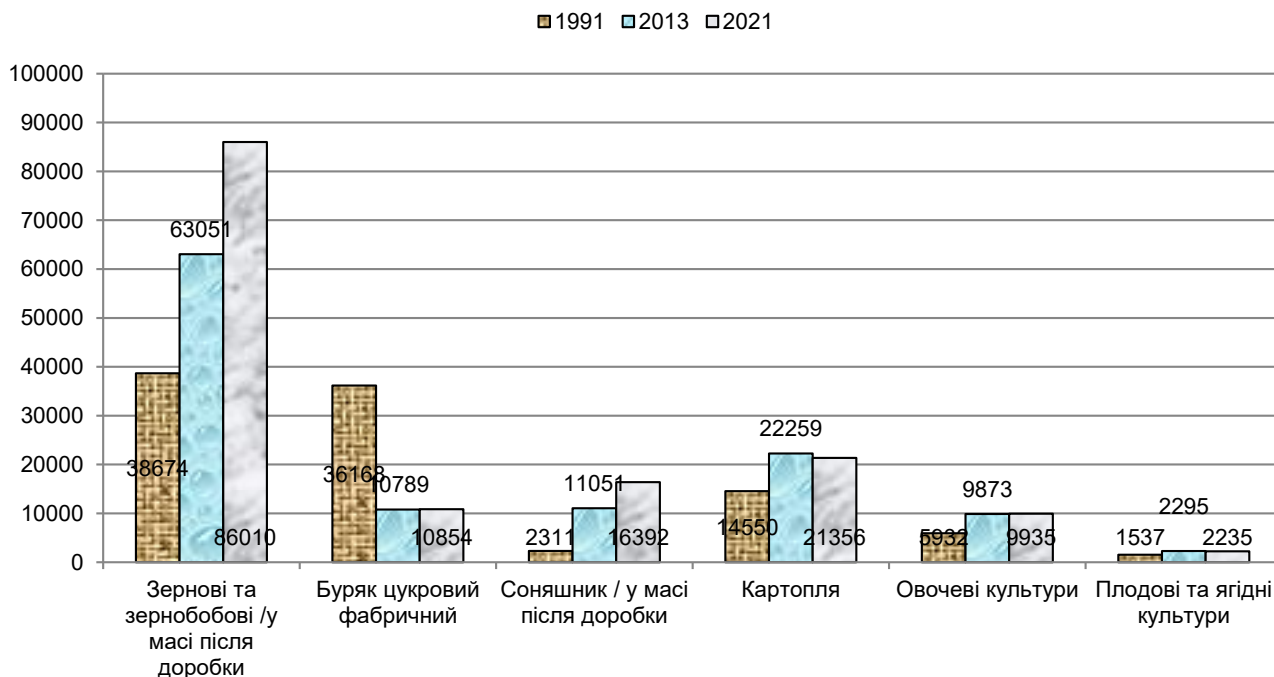

Рис. 2. Обсяг виробництва (валовий збір) сільгоспкультур в Україні*

*З 2014 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: сформовано автором за даними [4]

кошти на фінансування посівної. Зіграла на руку та ситуація на світовому ринку. Влітку прокотилася посуха Канадою, США, Середньою Азією та Росією, що негативно вплинуло на якість урожаю в цих регіонах, збільшивши попит на українське зерно [1–4]. Якщо галузь рослинництва має більш позитивні показники, то галузь тваринництва знаходиться у дуже складному становищі. За даними Держслужби статистики, обсяг виробництва продукції тваринництва за січень-жовтень 2021 року (найсвіжіші дані) порівняно з аналогічним періодом 2020-го року скоротився майже на 10%. Зокрема, виробництво м'яса впало на 1,7%, до 2,7 млн. т, молока – на 6%, до 7,5 млн. т, яєць – на 14%, до 12,1 млрд. шт. Тваринництво відрізняється високою собівартістю та складним циклом виробництва продукції, через що багато ферм збиткові. Також скорочується кількість тварин, за дев'ять місяців 2021 року поголів'я великої рогатої худоби зменшилося на 6,7%, свиней – на 1,7%, птиці – на 1,8%» [4; 5]. Кількість сільськогосподарських тварин та виробництва основних видів продукції тваринництва наведено (рис. 3 та рис. 4).

На думку керівника департаменту Групи компаній «Укрлендфармінг» Пелана В. «тваринництво в Україні має серйозні перспективи розвитку з огляду на дефіцит молока і м'яса на нашому ринку, але потребує підтримки держави. Сьогодні ринок цільного молока і молокопродуктів в Україні виглядає цікавим і перспективним, оскільки за останні роки спостерігається тенденція до зниження поголів'я великої рогатої худоби. Але така ситуація є критичною в цілому, оскільки це безпосередньо впливає на продовольчу безпеку дер-

жави» [6; 7]. На підприємствах і фермах в Україні поголів'я молочних корів скоротилося, що призводить до зростання ціни на незбиране молоко і дефіциту сировини для переробників.

«За 2021 рік виробництво яєць в Україні знизилося на 13,0% порівняно з 2020 роком до 14,06 млрд. штук. За 2021 рік в Україні було отримано 14,06 млрд. яєць свійської птиці (на 13,0% менше, ніж за 2020 рік). У тому числі сільськогосподарські підприємства отримали 6,98 млрд. яєць (на 21,7% менше), господарства населення – 7,08 млрд. (на 2,4% менше). Найбільше яєць за вказаний період отримали у Київській області – 3,30 млрд. штук (на 4,2% менше, ніж за 2020 рік), на другому місці – Черкаська (753,3 млн. шт.; на 6,0% менше), на третьому – Хмельницька (726,0 млн. шт.; на 25,4% менше) області. Найменші обсяги виробництва яєць за 2021 рік продемонстрували Луганська (78,4 млн. шт.; на 11,7% більше, ніж у 2020 році), Одеська (137,1 млн. штук; на 22,0% менше) та Миколаївська (156,9%) млн. штук; на 22,2% менше області» [5; 6].

За висновками Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ) «Найбільшу частку експорту становить продукція рослинництва. Україна у 2021 році збільшила продукції агропромислового комплексу на 25%» [7]. Товарна структура зовнішньої торгівлі України наведено (табл. 1).

Згідно оцінки експертів [8], «...сільськогосподарським виробникам України необхідне додаткове фінансування в обсязі близько 9 млрд. дол. Саме таку потребу формує неможливість реалізувати продукцію на експорт та необхідність підготовки до посіву культур під урожай наступного

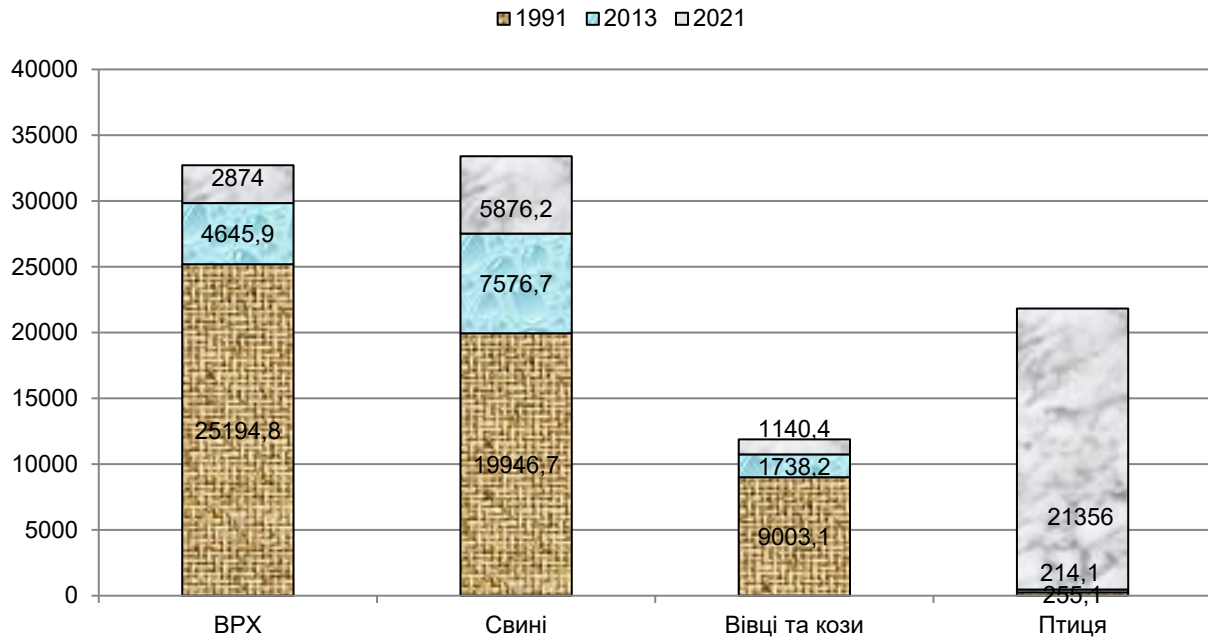

Рис. 3. Кількість сільськогосподарських тварин в Україні (на 1 січня, тис. голів)*

*З 2014 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: сформовано автором за даними [4]

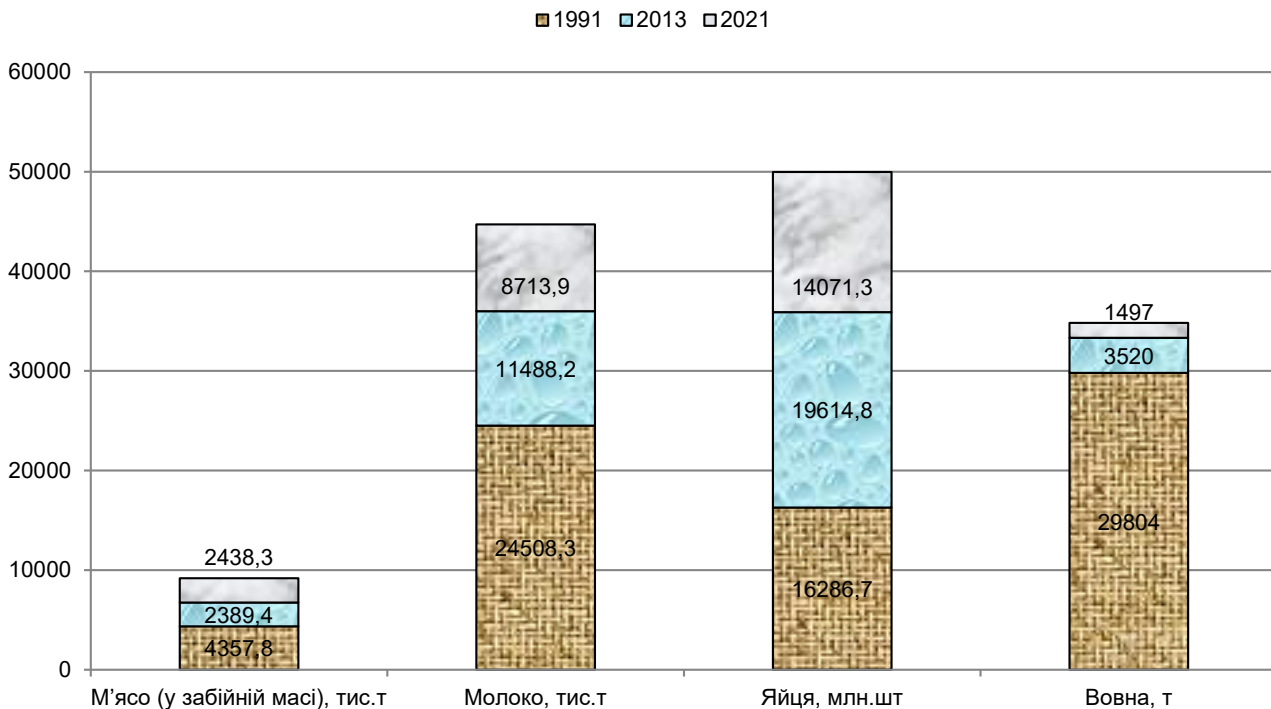

Рис. 4. Виробництво основних видів продукції тваринництва в Україні*

*З 2014 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: сформовано автором за даними [4]

року. Без зовнішнього фінансування у вигляді банківських кредитів чи інших фінансових інструментів аграрії не матимуть коштів для проведення збирання цьогорічного врожаю, виплати орендної плати власникам земельних паїв та посіву культур під урожай наступного року».

Багато вчених доходять до висновків, що з інтервалом 5–10 років Україна завжди відчувала кризові явища, що вливали і на розвиток АПК країни, а саме: продовольча криза; зростання цін на зернові та зернобобові тощо. У такі часи (кризи) уповільнюються темпи зростання заробітної пла-

Товарна структура зовнішньої торгівлі України за 2021 рік

Товар	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до 2020	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до 2020	у % до загального обсягу
Усього	68072328,8	138,4	100,0	72843126,6	134,1	100,0
у тому числі						
Живі тварини; продукти тваринного походження	1345194,8	113,2	2,0	1594007,5	126,7	2,2
Продукти рослинного походження	15538028,4	130,8	22,8	2130534,2	107,1	2,9
Жири та олії тваринного або рослинного походження	7037234,2	122,5	10,3	444037,8	158,4	0,6
Готові харчові продукти	3788474,9	112,7	5,6	3578388,6	120,5	4,9
Мінеральні продукти	8414372,7	157,8	12,4	14968772,0	173,4	20,5
Продукція хімічної та пов'язаних з нею промисловості	2815603,7	139,4	4,1	9742952,9	132,9	13,4
Полімерні ма-теріали, пласт-маси та вироби	1104189,8	161,7	1,6	4816743,9	141,5	6,6
Деревина і вироби з деревини	2005802,9	142,1	2,9	442071,2	140,1	0,6
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	534033,5	132,5	0,8	1112400,8	101,2	1,5
Текстильні матеріали та текстильні вироби	864984,6	111,1	1,3	2661509,8	116,2	3,7

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: сформовано автором за даними [4]

ти, що свідчить про нестачу коштів, при цьому, показники інфляції зростають більш стрімкими темпами, тобто індекси цін виробників зростають більш швидко, відбувалося стрімке зростання деяких складових собівартості продукції порівняно з цінами у торговельних мережах [1; 2-4; 7]. Показники розвитку харчової промисловості України за 2014–2020 рр. наведено (табл. 2).

Зауважимо, що експорт і виробництво товарів з низьким ступенем переробки призводить до кризи, тобто зменшення доходу від кожної одиниці товарного продажу тому, як переважають підприємства, які виробляють продукти з високою доданою вартістю. Можна зробити висновок, що деіндустріалізація диктує умови відходу України, як аграрної країни до країни з технологічним процесом глибокої переробки та виробництва інноваційної продукції. Необхідна повна переорієнтація та зміни у стратегічному плануванні економічного розвитку країни.

Останнім часом, в структурі експорту України, зменшується частка товарів з високою доданою вартістю, насамперед, готових харчових продуктів, натомість в імпорті їх частка збільшується, формуючи зростаюче від'ємне сальдо.

За даними Державного комітету статистики «в середньому за 2015–2019 роки експорт готових харчових продуктів зростав на 106,9%, а імпорт на – 112,9%. За цей період частка готових харчових продуктів в загальному експорті агропромислової продукції складала 15,8%, а в імпорті – 45,5%» [5]. Як наголошують науковці «Орієнтація в задоволенні потреб внутрішнього ринку шляхом нарощування імпорту несе певні загрози продовольчій безпеці держави і прояви негативних явищ в сфері виробництва» [9; 10].

З 2014 року агропродовольча продукція стає головним експортним товаром України, яка вже у 2019 році досягла 44,2%, при цьому, зростання відбувається при загальному скороченні товарного експорту. В товарній структурі переважала сільськогосподарська продукція, а саме продукти рослинного походження, яка у 2019 році досягла 58,3%, але, натомість скоротилася частка Готові харчові продукти з 20,7% у 2013 році до 14,5% у 2019 році, що також свідчить про зменшення продуктів із додатковою доданою вартістю та зростання сировинної складової в експорті [9;]. Динаміка та структура експорту готових харчових продуктів наведено (табл. 3).

Таблиця 2

Показники розвитку харчової промисловості України, %

Показники	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Обсяг реалізованої продукції, у % до підсумку							
Промисловість	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Переробна промисловість	63,3	64,1	60,8	62,0	61,9	60,6	57,9
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	21,2	22,4	21,4	20,9	19,4	20,4	20,9
Індекс цін виробників, %							
Промисловість	131,7	125,5	135,8	116,6	114,3	92,5	114,7
Виробництво харчових продуктів	127,3	136,4	116,2	112,5	107,1	101,7	121,9
Виробництво м'ясних продуктів	131,3	122,4	109,7	129,1	103,6	100,6	103,2
Виробництво молочних продуктів	109,3	130,1	124,5	118,0	109,8	109,1	106,5
Виробництво хлібобулочних та борошняних виробів	126,3	144,1	108,0	117,5	114,8	106,8	110,2
Виробництво цукру	112,1	169,6	102,8	91,9	93,0	96,2	159,8
Виробництво напоїв	115,9	129,6	116,8	116,0	117,1	108,2	102,6
Індекс промислового виробництва, %							
Промисловість			103,1	97,1	95,3	91,7	104,5
Переробна промисловість			102,5	101,4	90,2	93,9	101,3
Виробництво харчових продуктів			117,4	94,1	94,0	96,3	98,2
Виробництво тютюнових виробів			99,8	85,2	108,2	89,4	72,1
Виробництво напоїв			89,6	98,2	89,2	109,6	95,7

Джерело: сформовано автором за даними [4]

Таблиця 3

Динаміка та структура експорту харчових продуктів

Назва товару	2013		2015		2017		2019		2019 р. в % до 2013 р.
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	
Готові харчові продукти	3501	100,0	2468	100,0	2827	100,0	3220	100,0	92,0
Продукти із м'яса і риби	43	1,2	12	0,5	16	0,6	23	0,7	53,5
Цукор та кондитерські вироби з цукру	259	7,4	169	6,8	417	14,7	254	7,9	98,1
Какао та продукти з нього	555	15,9	187	7,6	184	6,5	205	6,4	36,9
Готові продукти із зерна	412	11,8	268	10,9	296	10,5	269	8,3	65,3
Продукти переробки овочів	404	11,5	184	7,5	177	6,2	192	6,0	47,5
Різні харчові продукти	251	7,2	117	4,7	121	4,3	143	4,4	57,0
Алкогольні та безалкогольні напої, оцет	362	10,3	184	7,4	209	7,4	211	6,6	58,3
Всього продуктів харчування	2286	65,3	1121	45,4	1420	50,2	1296	40,3	56,7
Залишки і відходи харчової промисловості	922	26,3	996	40,4	1051	37,2	1486	46,1	161,2
Тютюн і промислові замітники тютюну	293	8,4	351	14,2	356	12,6	438	13,6	149,5

Джерело: сформовано автором за даними [4; 6]

З таблиці 3 можна побачити скорочення обсягів експорту готових харчових продуктів та зростання експорту «Залишки і відходи харчової промисловості та тютюн і промислові замітники тютюну», що, в свою чергу, змінює структуру експорту готових харчових продуктів. На експорт вплинуло скорочення виробництва, а відтак і експорту продуктів харчування та падіння експортних цін на агропромисловою продукцію. Показники

експорту та імпорту готових харчових продуктів наведено (табл. 4).

З таблиці 4 видно, що впродовж останніх п'яти років зростає як експорт готових харчових продуктів так і імпорт, але, при цьому, обсяги імпорту значно перевищують обсяги експорту, тобто відбувається зменшення сальдо і коефіцієнту покриття імпорту експортом. За даними [10; 11] «в одних товарних групах формується позитивне сальдо,

Показники експорту та імпорту готових харчових продуктів

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2019 р. в % до 2015 р.
Експорт, млн.дол.	2468	2450	2827	3019	3220	130,5
Імпорт, млн.дол.	1608	1734	1935	2341	2616	162,7
Зовнішньоторговельний обіг, млн.дол.	4076	4184	4762	5360	5837	143,2
Сальдо, млн.дол.	860	716	892	678	604	70,2
Частка готових харчових продуктів в агропродовольчій продукції, %						
в експорті	16,9	16,0	15,9	16,2	14,5	-
в імпорті	46,2	44,6	45,0	46,3	45,6	-
в сальдо	7,8	6,3	6,6	5,0	3,7	-
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	1,53	1,41	1,46	1,29	1,23	80,4

Джерело: сформовано автором за даними [4; 6]

а в інших від'ємне, але в експортно-імпортних операціях з продуктами харчування, як правило, від'ємне сальдо, тобто, відбувається скорочення експорту та зростання імпорту».

Найбільший показник сальдо – це залишки та відходи харчової промисловості. Але на сьогодні існує можливість до збільшення експорту і для цього необхідно збільшити поставки продуктів харчування до країн СНД, як напрямок, де торгівля дає позитивне сальдо. Також вкрай важливо освоювати виробництво та експорт якісних, конкурентоздатних продуктів харчування, що може дати зростання експорту і зменшення імпорту. Таким чином, в сучасних умовах глобалізації світової торгівлі особливо актуальним завданням для України є здійснення комплексу заходів щодо підтримки експорту вітчизняних товарів. Харчової промисловості, враховуючи забезпечення її раціональним використанням природного, виробничого, науково-технічного та інтелектуального потенціалу, є конкурентоспроможною галуззю, що складає суттєву частину в експорті товарів [12].

Висновки. Дослідивши розвиток АПК, можна констатувати, що існує певний потенціал для розвитку галузі, який не тільки неефективно використовується, а й знищується. Тому спроба адаптувати систему держрегулювання України до вимог провідних країн світу без координальних змін щодо організаційної структури призведе до дискримінації реформ та поглиблення кризи. Тому, як процеси неефективної деіндустріалізації перетворили Україну на сировинний придаток для інших країн. Як висновок – державна політика країни повинна бути спрямована на сприяння розвитку АПК, а саме виробництво товару з високою доданою вартістю (високотехнологічний та інноваційний продукт). Також, неможливо підвищити ефективність розвитку галузі АПК без державної координації, зокрема – фінансова підтримка, яка надасть можливість подолати основні проблеми.

Бібліографічний список:

1. Українська зернова асоціація. URL: <https://uga.ua/> (дата звернення (дата звернення: 02.09.2022)).
2. Latifundistmedia. URL: <https://latifundistmedia.com/latifundist> (дата звернення (дата звернення: 02.09.2022)).
3. Харламов П. Рік достатку. Яким був 2021-й для українського АПК і які плани аграрії будують на 2022 рік. URL: <https://focus.ua/world/519466-evrosyozuz-mozhet-ischeznut-ranshe-chem-tuda-vstupit-ukraina-medvedev> (дата звернення: 02.09.2022).
4. Державний комітет статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.09.2022).
5. Виробництво яєць в Україні за підсумками 2021 року впало на 13%. URL: <https://ukragroconsult.com/ru/news/proizvodstvo-yaicz-v-ukraine-po-itogam-2021-goda-upalo-na-13/> (дата звернення: 09.09.2022).
6. У 2021 році Україна збільшила експорт агропродукції на 25%. URL: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/u_2021_rotsi_ukraina_zbilshila_eksport_agroprodukttsii_na_25 (дата звернення: 09.09.2022).
7. На порозі кризи: український агросектор потребує \$9 млрд зовнішнього фінансування. URL: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/na_porozi_krizi_ukrainskiy_agrosetektor_potrebue_9_mlrd_zovnishnogo_finansuvannya (дата звернення: 10.09.2022).
8. Антонюк П.О., Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Головаченко Л.М. Стан та результати торгівлі агропродовольчими товарами між Україною і Європейським союзом. *Економіка харчової промисловості*. 2019. Т. 11. Вип.1. С. 27–36.
9. Le commerce et la cooperation economique entre L'Ukraine et la France : website. URL: <https://france.mfa.gov.ua/fr/partenariat/289-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-francijeju> (дата звернення: 22.09.2022).
10. Ukraine - Les importations de vins en hausse au premier semestre 2020 : website. URL <https://www.businessfrance.fr/ukraine-les-importations-de-vins-en-hausse-au-premier-semestre-2020> (дата звернення: 10.09.2022).
11. Український клуб аграрного бізнесу. URL : <https://ucab.ua/ua> (дата звернення: 10.05.2022).
12. Гальцова О.Л., Шмиголь Н.М. Розвиток харчової промисловості: макро-, мезо- та мікро рівні. *Вісник Харківського Національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”*. 2018. № 4. С. 3–14 (дата звернення: 22.09.2022).

References:

1. Ukrainska zernova asotsiatsiia [Ukrainian Grain Association]. Available at: <https://uga.ua/> (accessed 02.09.2022).
2. Latifundistmedia. Available at: <https://latifundistmedia.com/latifundist> (дата звернення (accessed 02.09.2022)).
3. Kharlamov P. The Year of Prosperity. Rik dostatku. Yakym buv 2021-y dlia ukrainskoho APK i yaki plany ahrarii buduiut na 2022 rik W[hat was 2021 like for the Ukrainian agricultural sector and what plans are farmers making for 2022]. Available at: <https://focus.ua/world/519466-evrosoyuz-mozhet-ischeznut-ranshe-chem-tuda-vstupit-ukraina-medvedev> (accessed 02.09.2022).
4. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [State Statistics Committee of Ukraine]. Available at: <http://ukrstat.gov.ua/> (accessed 05.09.2022).
5. Vyrobnystvo yaiets v Ukraini za pidsumkamy 2021 roku vpalo na 13% [Egg production in Ukraine fell by 13% in 2021]. Available at: <https://ukragroconsult.com/ru/news/proizvodstvo-yaicz-v-ukraine-po-itogam-2021-goda-upalo-na-13/> (accessed 09.09.2022).
6. U 2021 rotsi Ukraina zbilshyla eksport ahroproduksii na 25% [In 2021, Ukraine increased the export of agricultural products by 25%]. Available at: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/u_2021_rotsi_ukraina_zbilshila_eksport_agroproduksii_na_25 (accessed 09.09.2022).
7. Na porozi kryzy: ukrainskyi ahrosektor potrebuie \$9 mlrd zovnishnoho finansuvannia [On the brink of crisis: the Ukrainian agricultural sector needs \$9 billion in external financing]. Available at: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/na_porozi_kryzi_ukrainskiy_agrosektor_potrebuie_9_mlrd_zovnishnogo_finsuvannia (accessed 10.09.2022).
8. Antonyuk, P.O., Antonyuk, O.P., Stupnytska, T.M., Holovachenko, L.M. (2019) Stan ta rezultaty torhivli ahropodovolchymy tovaramy mizh Ukrainoiu i Yevropeiskym soiuзом [State and results of trade in agro-food products between Ukraine and the European Union]. *Economics of the food industry*, vol. 11, issue 1, pp. 27–36.
9. Le commerce et la cooperation economique entre L`Ukraine et la France : website. URL: <https://france.mfa.gov.ua/fr/parteneriat/289-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-francijeju> (accessed 22.09.2022).
10. Ukraine – Les importations de vins en hausse au premier semestre 2020 [Ukraine – Les importations de vins en hausse au premier semestre 2020]. Available at: <https://www.businessfrance.fr/ukraine-les-importations-de-vins-en-hausse-au-premier-semestre-2020> (accessed 10.09.2022).
11. Ukrainskyi klub aharnoho biznesu [Ukrainian club of agrarian business]. Available at: <https://ucab.ua/ua> (accessed 10.09.2022).
12. Galtsova O.L., Shmygol N.M. (2018) Rozvytok kharchovoi promyslovosti: makro-, mezo- ta mikro rivni [The development of the food industry: macro-, meso- and micro levels]. *Bulletin of Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaeva Series "Economic sciences"*, no. 4, pp. 3–14.